

legnagyobb. Máskor a zsidók többsége háza óvóhelyein tartotta meg közös imáját.

A különböző felekezetekhez tartozó kitért zsidóknak különleges szer-tartásokat és segélyprogramokat szerveztek. E téren különösen aktív volt Raile Jakab a katolikus egyháztól, Nagy Gyula¹¹⁶ és Borsos Sándor a református egyháztól, valamint Sréter Ferenc a lutheránus egyháztól. Sok misszionárius és pap üdvözülést kínált azoknak, akik áttérnek. Sokan mások, köztük Raile atya, részt vettek a mentési és segélyezési munkában is.¹¹⁷

A gettólakók lelki szükségleteivel való törődés mellett sok rabbi vizsgálta a betegeket és a nyomorékokat.

A gyerekek vallásos nevelése azoknak a tanítóknak és rabbiknak a feladata volt, akik hallgattak a Zsidó Tanács felhívására. A foglalkozásokat általában légópincék közelében, kiürített kereskedelmi létesítményekben tartották, a gyerekek ott is étkeztek. Akárcsak a csillagos épületekben korábban az év folyamán, a hangsúly a gyerekek Bar Micvóra való felkészítésére helyeződött.¹¹⁸ A hitközség vezetői különösen igyekeztek megünnepelni Hanuka ünnepét. A templom i. e. 165-ben történt újrafelszentelése emlékére történt gyertyagyújtás üdvös, bár mulékony főlemelő hatást gyakorolt a gettó csüggedt lakosságára.

A kormány vagdalkozása és a féktelen terror

A Vörös Hadsereg 1944. december 9-én, miután áttörte a „Friesner-vonalat”, erőteljes offenzívába lendült, mely Vácnál, Budapesttől északra elérte a Dunát. December 22-én a Fjodor I. Tolbuhin marsall vezette erők nagy támadást indítottak a Balaton és a Duna között; két nappal később elérték Budát. A Budáról kivezető két utolsó utat – Esztergom, illetve Szentendre felé – december 26-án elvágták.¹¹⁹ December 27-én a szovjetek bekerítették Budapestet.¹²⁰ A Szálasi-rezsim összeomlása és az ország náci iga alóli, rég várt felszabadulása immár elkerülhetetlenné vált. A nyilas kormány, a nyilas parlamenti képviselők és pártvezetők azonban, akik már korábban a nyugat-magyarországi Sopronba (és részben Kőszegre) menekültek, továbbra is úgy tevékenykedtek, mintha minden a legnagyobb rendben lett volna. Fittyet hányva a szovjet ostrom realitásainak, a kormány tovább ontotta a rendeleteket és tartotta az értelmetlen parlamenti üléseket; ez így ment egészen az ország 1945. április 4-én bekövetkezett felszabadulásáig.¹²¹ A szemfényvesztés részeként Szálasi, Kemény és Beregfy december 4-én látogatást tett Hitlernél. Magyar kérésre Budapest lehetséges feladásáról tárgyaltak. A németek sziklaszilárdan ragaszkodtak döntésükhöz, hogy mindenáron védik a magyar fővárost.¹²²